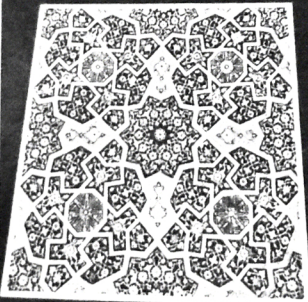

Səlahəddin Xəlilov

Şərq zehniyyəti

mənəviyyətin prioritetliyi

GÖRKƏMLİ ALİMİN YENİ KİTABI

Səlahəddin Xəlilin “Şərq Zehniyyəti” kitabını oxuyuram. Bəlkə də, ilk dəfədir ki, Şərq fəlsəfəsini bu qədər demokratik məntiqlə tənqid edən bir Şərq filosofu ilə qarşılaşmışam.

Şərqin individual kamillik fəlsəfəsinə qarşı qoyulmuş sosial kamillik fəlsəfəsidir bu.

Ən maraqlısı, kitab islamın ilahi olan üçün deyil, insani olan üçün önəmindən danışır.

Oxuduqca Quranın şərqililər, həm də “allahda ərimək” tələsinə salınmış sıravı şərqililər üçün yazılmış ilk “Qərb fəlsəfəsi” kitabı olduğu düşüncəsinə gəlirsən. Allahın yaratdığı-

ları üçün faydasız olan ali ideyanın Allahın özü üçün kara gələcəyinə şübhə edirsən. Bundan əvvəl fransız şərqşünası Lui Massinonun “Mənsur Həllac” kitabını oxuyurdum. Massinon yazır ki, Şərq aşiqi ona görə tez ölməyə can atır ki, o dünyada insanlığın işlərini səhmana salsın. Həqiqətən, Şərq fəlsəfəsi gözümü həlilə insanlığın o dünyadakı sosial həyatının qeydində qalır. Bu dünyadakı sosial həyat onu maraqlandırmır.

Səlahəddin Xəlil isə dar ağacını belində gəzdirən aşıqın vaxtsiz ölümündə önənəvi Şərq fəlsəfəsini günahlandırır. Allaha qovuşmaq üçün o dünyaya tələsən aşıqın başına ağıl

qoyur. Ona Allahı burada, insanlar arasında axtarmalı olduğunu xatırladır. Eşqin eqoist təbiəti ifşa olunur bu dialoqda.

Sosial həyatı Allahdan uzaq tutan, Qərbdən fərqli olaraq, Allah ideyasını Allahın özünə həsr etməklə şərqliyə yaradılış olduğundan zövq almağı deyil, əzab çəkməyi aşılaman Şərq fəlsəfəsinə yanlış yolda olduğunu bu cür comərdcəsinə izah edən filosoflara çox ehtiyacı var Şərqin.

Aqşin YENİSEY
2023